

ACC. N:R. M.10940:1-11.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Fingal Johansson

Härad: Östbo

Adress: Bygget, Gäråkra, Värnamo

Socken: Fryele

Berättat av: upptecknaren

Uppteckningsår: 1949

Född år 1885 i Bygget, Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kv okfiske.

s. 1-4.

LUF 67

Platser för vigsel och dop.

s. 5-11.

" 68.

Svar på frågelista L. U. F. 67. Brok-fiske.

Fiskevattnen: sjöarna Hinken, Längen, Tjärnen
jörnen, Svannarydsjön, samt ett par mindre
gölar: Svartegöl, Klargöl.

Fiskevattnen äro arskiftade, och vem som
vill fiska, lagligt eller olagligt är meddelaren
obekant, men ännu har aldrig åtal mot
någon fiskare förekommit inom orten.

Doch bedrivs fisket mest av markägare.

Sjöarna äro små och obetydliga och fiske
i dessa sjöar spelar ingen som helst roll i
ekonomiskt hänseende för de som fiska.

Det fiskas mest med krok. Drag, mete,
ståndkrok, och ålrev. Något och med kast-
spö och vintertid, pimpel. Vid tiden för
senaste skelskiftet köptes belinkor med krok
arsedda för vintermete, tillverkade av en
Smed Kemberg i Skillingaryd.

Sedan ett 30-tal år tillbaka från fisk-
redskapsaffärer t. ex. Engströms i Delsbo
Åhlen och Holm i Stockholm, Strålin och Persson
Korsnäs, samt från järnaffärerna i Vänersås.
Jag erinrar mig också att min far
Aug. Johansson i Bygget född 1849 död 1937
berättat att en man som han kallade
"Lappa-Kalle" och som bodde i Frykels:s:n
på 1860-talet tillverkade och sålde
metreskar.

Liva Håkansson Dammen Hagshult s:n
död 1910. 80 år gammal, hade vid yngre år
ett ovanligt långt hår. På äldre dagar
kom hon på idén att spinna metresor
av det avkammade håret. Hon ansåg
att metresor spunna av människohår
bringade god fiskelycka. Och berättaren
påstår att man stundom lyckades

fånga gäddor vägande 4 kg. vid användande av Lira Håkansson's metrevan.

(Berättare Kvarnmästaren Orskar Karlsson
Gustavsberg Fryele född 1871 död 1937.)

Det vanliga hjulredskapet vid krokfiske är "huggkroken": (jällepäkrok) som liknar en metkrok, men mycket större.

Då man t.ex. pr. drag fått en gädda intill båtkanter och den syns i vattenbrynet: (vassbräddarn) kugger man fast i gäddan med huggkroken.

Agn: (betä) Daggmarsk vid mete sommertid.

Förvaras i bleckburkar tillrämmans med fuktklign massa. Vintermete en pläskbit som agn. Slantmete = en "blink" alldeles som ett gädtråg, agn på 1890-talet och tidigare en levande groda.

Särskilt stora fiskefångsten i ortens

ACC. N:R M. 10940:4

Sjöar äro inte bekanta (i Väeselsgren
Smål. Beskrivning, sid. 806 berättas om
stora fiskafängen i Tolstoppsjön,
Slätthög s:n. Albo Hs. Kr. län.)
Karlbygge förekommer i sjön Hindren,
sedan omkr. 30 år tillbaka. Någon
annan fiskevärd förekommer inte.
Fiskstammen har minskat, beroende
på att så få fiskevärd förekommer.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

Svar på L.U.F. 68

ACC. N:R

M. 10940⁵ Plats för vigsel o. dop.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1

Vigsel: Ståndspersoner t. ex. av härads-
hövdingen Ekenmans familj på Kärbyholm
brukade vid gifternät vigas i kyrkan i
Fryele. Men även folk av allmogens
läto sig stundom vigas i kyrkan.

Självt minns jag från min skoltid
på 1890-talet, hur som ett brudpar
av bondfolk passade på att före en
passionsgudstjänst, låta prästen viga sig i
kyrkan. De flesta vigslar av brudpar
ha dock förekommit i prästgården.
Det var då brudpar av bondfolk,
tarpare och tjänstefolk.

Vigslar i hemmen förekommer inte
numera men men på 1870-1880-talen
vet jag att det förekommit.

Så t. ex. 1883 där min pastor Lovisa Johansson
född i Bygget Fryele 1852 gifte sig med

hem: äg. Adolf Pettersson från Prärrbo i
Gällared s:n. så försiggick vigseln i brudens
hem Bygget. Även min farfar Johannes
Jakobson född 1810, och farmor Kristina Olsson
född 1811 vigdes i brudens hem på Bygget
den 8 juni 1832, som jag kunnat finna av
deras efterlemnade papper.

Värför somliga vigdes i kyrkan och
somliga i prästgården och andra i hem-
men kan inte nämnas någon bestämd
anledning. Men tröligt är att brudpar
av enklare folket hellre läto sig vigas
i prästgården under enklare former, än
om vigseln skulle skett i kyrkan.

Prästen hade inte rätighet att begära
eller taga emot någon ersättning för
sitt bevärd med vigsel om den skedde i
kyrkan, men väl om vigsel skedde i

prärtgården eller i brudparets hem. (Enl. vad
min far borg. Johansson född 1849. död 1937
berättat) Kyrkbröllop med ståt (starr) har
inte förekommit sedan ^{för} omkr. 100 år sedan.

En annan arviden bondkvinna i Fryele
Emilia Fredriksson född 1852 i Tammö s:n.
berättade en gång för meddelaren att då
hennes föräldrar gifte sig för omkr. 110 år
sedan var det ett ståtligt kyrkbröllop
"brudam haddä 10 brudapiä som
passadä opp se."

Vid sådana bröllop var både präst
och hans fru gäster i bröllopsgården.
Prästfrun skulle "klä" brudam.
Och om vigsel skedde i hemmen så
var prästen och gäst vid bröllopskådet.
Då vigsel förättes i kyrkan på sön-
eller ledgdag sker vigsefter gudstjänst.

Vigsel i hem borde inte förekommit i
Fryele på 1900-talet. annat än i enstaka fall.

Dop:

Skonliga läto döpa sina barn i
hemmet. År 1893 minns jag att en min
synter döptes på Bygget av v.p. Karlberg i
Fryele. De flesta dopförrättningar skedde dock
i prästgården. Men även dop i kyrkan
förekommer mera nu än för.

I Fryele kyrka funnos inga värmean-
ordningar förrän år 1908. och på vintertiden
var det kallt i kyrkan. Dopfont från
1200-talet finnes i kyrkan. Då den gamla
medeltidskyrkan revs i Fryele på 1780-talet
fördes dopfonten till Näsbyholms gård där
den sedan har stått ute i trädgården
tills för några år sedan då den åter-
föräddades till kyrkan.

Dop i kyrkan förväntades efter gudstjänst.
Dop i prästgården skedde på expeditionen.
Vant. bjöd prästen på kaffe efter dopet.
Fattigt och oberuttet folk lät i allmänhet
döpa sina barn i prästgården.
Bjudningar: (Dopjilla) förekom.
Hos de förmögnare händerna kunde det
bliva riktiga storkalar, under det hos de
fattiga och oberuttna vant. endast blev
ett litet kafferep för papparna och några
på inbjudna. Kyrktågning förekom hem-
ma om barn dopet skett i hemmet, och
vanligen efteråt dopförrättningen.
Så skedde på Bygget 1893.
Kyrktågning hos enl. äppgift inte förekom-
mit på omkr. 25 år. Självt minns jag
att i början av 1900-talet var det vanligt
att "ljörkägämskvemann" före

gudstjänstens början gick ett stycke framåt kyrkogången där prästen väntade framför en pall, på vilken kvinnan knäböjde medan prästen läste den förskrivna bönen. Då kvinnan efter böens slut reste sig från sin knäböjande ställning, präst och kvinna fattade varandras händer och prästen sade: "Herren ledvige dig i sin sanning och tuktan." så neg kvinnan och gick ut ur kyrkan. Efter gudstjänstens slut, då prästen läste kungörelserna från predikstolen talade han och om att N. N. har vid sin hustrus kyrkotagning givit L. ex. 50 öre, eller mera till kyrkan. På 1850-60-talen skulle klockaren vass skyldighet var att bära fram och bort därifrån pallen, som användes vid kyrkotagningen hava 25 öre därför

ACC. N:R M. 10940:11.

Samma papp användes också för de
som orsakat kyrkobulles eller annat
brott som de dömts att stå uppenbar
kyrkoslikt för.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7